

CUSTODITO E RECENTATO

(DÉL-ITÁLIAI FESTŐ LEVÉLTÖREDÉKE MESTERÉHEZ, A SZOBRÁSZHOZ)

DUDÁS KÁROLY

A FORDÍTÓ ELŐSZAVA

A gondosan kétrét hajtott, alig megbarnult papirosú levelet egészen véletlenül fedeztem föl az ismeretlen festő tulajdonát képező dísztelen imádságos könyv lapjai között — százkilencvennyolc esztendővel a festő rejtélyes halála után, majd ezer kilométerre a várostól, amelynek falai között élete java részét leélte. Ez a szegényes könyv és a benne felejtett levél lehetett egyetlen hagyatéka: előbb a dél-itáliai városka plébániájának könyvtárában porosodott, majd onnan ma már felderíthetetlen körülmények között vándorolt ezer kilométert, s állapotodott meg jelenlegi, minden bizonnyal végleges helyén, Cs. falu parókiájának könyvespolcán. E figyelemreméltó fogalmazvány olasz nyelven íródott, szerény tehetségű fordításomban most kerül először nyilvánosság elé. Abban bízom, hogy az Olvasóval legalább némileg sikerül érzékeltetnem a letűnt századnak azokat a megismételhetetlen gesztusait, amelyeket az ismeretlen szerző könyve lapjai között számomra idementett. A levél utolsó három sora az olvashatatlanságig elmosódott — ezért emlegetem töredékként. Kissé archaikus, helyenként majdhogynem cikornyás stílusát nem háborgattam, fordításomban az eredetit igyekeztem szolgálai hűséggel követni, már csak azért is, hogy az Olvasónak betekintése nyílhassék régi korok levelezési szokásaiba.

Tudomásom szerint a nemes szándékú, kutató emlékezetű utó-

kornak mind ez ideig nem sikerült jeles piktorunk egyetlen fennmaradt képének sem a nyomára bukkannia. Mintha bomlott tűzvész emésztette volna el, alkotójukat sem kímélve, valamennyit. Egyedül a cs.-i parókia tulajdonát képező imádságos könyv üres lapjain fellelhető rajzok, vázlatok árulkodnak az istenadta talentumról.

A LEVÉLTOREDÉK

Most kezdem csak fölfedezni, Mesterem, hogy a kert, amelyet Bíboros Uramék voltak kegyesek egy időre átengedni nekem, hogy napfény-pataokban fürdőző délutánokon dolgozhassam benne, másolhassam nagy műgonddal metszett arányos díszfáit, rendezett sétányai felett őrködő márványszentjeit, nem is annyira tágas, amilyennek kezdetben hittem; ha meg türelmesebben, hogy azt ne mondjam, aprólékosabban figyelek, a fénysugarakba málló mirtuszbokrok mögött észreveszem már a deszkapalánkot is, amely szállkás bordázatával minduntalan a folyó felől szaladó szél elé áll, s nem engedi eljutni hozzám. Minden bizonynal ezért köhögök egyre gyakrabban, mellemre ráólmósodott valami idegen tárgy; fulladok, mind nehezebben jutok levegőhöz. Baj történhetett e kerttel, Mesterem, megfogalmazhatatlan baj, magamnak is, aki pedig elég hosszú ideje benne élek, csak híg festékként szétfolyó elképzeléseim vannak okairól. Tudom jól, hogy így levélben igen bajos kitergetni bizonytalan észleléseimet, s nem is bölcs talán, hiszen még az is megtörténhetik, Isten ójjon bennünket tőle, hogy a postakocsi el sem ér városodba, útközben rosszhiszemű emberek kerítik hatalmukba (sajnálattal és nagy-nagy kedvetlenséggel vetek ilyesmit papírra, de be kell látnod, hogy némely szigorú vidékünkön hasonló esetekkel számolnunk kell), ismétlem, levélem avatatlan kezekbe juthat, a közbelépők rögtön összedugnák a fejüket, türelmetlen ujjakkal bontogatnák, titkos zsákmányt gyanítva benne, majd tiszta soraimat nem tudván elolvasni, máglyára vetnék, ha meg valamelyikük mégis kisilabizálná, Isten őrizz, rosszul értelmezné, s közbenjárására a kertet is visszavennék tőlem, melyet pedig valamikor Bíboros Úr jószándéka juttatott ideiglenesen tulajdonomba; mégis okvetlenül szólnom kell e kertről, s mivel semmi reményem, hogy egyhamar eljussak hozzád, s élőszóval ecseteljem zaklató észleléseimet, rá vagyok utalva, hogy szárazbőr-kemény papíron, szállkás betűkkel tudósítsalak róluk. Mindig

is vonzódtam e kerthez — ezt mindjárt a kezdet kezdetén el kell mondjam neked — inasodó kezemmel, kedvetlenedő gondolatimmal is ragaszkodom hozzá. Mert nézd csak a fákat: nem a mesterkézzel lekerékítettetek, a kilátást elfedő díszfákat, de a tölgyeket, az évszázadokkal szürkülő-feketéllő törzsűeket, az akácokat, az erős illatúakat. (Valamelyik ősom ültethette őket:)* Az újjvékony elszáradt gallyakat, ahogy hörögve pattognak a szélben. Az évgyűrűket rejtő háncsot, s a gyökereket. Azért írok ilyen részletességgel a fákról, mert tudom jól, hogy nálamnál is jobban ismered őket: a szilánkokat rugdaló szilaj kő után a makacs fát szeretted leginkább, s merem remélni, rajtad sem fogott az idő — szereted még most is; szikár ujjaid nem vesződnek pépes agyaggal, ernyedő viaszt sem formálgatsz langyos délutánokon. Az utóbbi hetekben mintha történt volna valami e fákkal: valamelyest megritkult a tölgyek tömött lombja, s azóta a díszcserjék tonzúrás feje felett még nem romló szememmel kilátok a palánkon túlra, a kutyatejes, vadmuharos rétre, a nádas-palástú patak mentén egészen a felborzolt hátú szántásokig, néha már-már úgy érzem, a tágas mezőben megbúvó fehér falú tanyáig is, ahol valamikor, e kertbe való költözésem előtt, már jártam. A tanya mögötti legelőn, s szikár derekú fiatal akácok között fényesre csutakolt csikók viháncolnak. Egyiknek a farán tenyérynyi fehér folt, idáig világít. Csak ülök, Mesterem, tétlenül, hátam mögött márvány-szent őreimmel, idekészített vásznaim üresen állnak; orromban nincs más illat: a csikók szőrének eső utáni gőzölgő illata. Hírem is van a számodra, minden bizonnal meglepő hírem, s ez az, ami miatt valójában levélírássra szántam el magam: néhány régebbi vásznam valamiképpen Bíboros Úr színe elé került, s ő kegyeskedett elrendelni, hogy haladéktalanul magam is megjelenjek. Keveseket ér ily megtisztelő kitiüntetés, bevallhatod. A fárasztó és meglehetősen körülményes utazás esetelésétől most eltekintek, rögtön az audiencia leírására térek. Amikor beléptem, Bíboros Úr dolgozószobája közepén állt, az íróasztalra kitergetett vásznaimat tanulmányozta. Feltűnő volt az egyszerű, majdhogynem szegényes házikabátja és a szoba pompás berendezése közti diszharmonia. „Néked hívünk”, szólalt meg csendes hangján, „tagadhatatlan erényeid mellett az a legnagyobb hibád, mondhatnánk

* A csillaggal jelzett mondatot csak nagy erőfeszítés árán sikerült kibogoznom, nem csoda hát, ha sokáig vívódtam felette, lefordítsam-e. Nem hibáztam-e az olvasásnál, nem vétek-e a levél hitele ellen? Az esetleges téves értelmezésért az Olvasó megértését kérem. (A fordító)

hiányosságod, hogy képzeleted túlzott mértékben gúzsba köti a világi élet. Pedig amióta kertünk lakója lettél, tájékozódhattál volna némiképp, magadévá tehetted volna a számodra oly nagy jelentőséggel bíró axiómát, miszerint a világi ügyekkel foglalkozni egyedül a világi megbízottak dolga. A te megbízásod, hívünk: a szépséget felfedezni és átmenteni a vásznaidra. Hadd legyen csilapító ír háborgó lelkünk sebeire. A másók hatáskörébe való beavatkozás viszont: megbocsáthatatlan.** Ha igazán a hívünk vagy, ráadásul a képeidből meg is szándékszol élni, s kegyünkben megmaradni, igyekezzél megszívlelni intelmeinket.” Bíboros Úr itt rövid szünetet tartott. Gyöngéd kézzel megrántotta a selyembojtos csengettyűsinórt, mely jeladásra igen fiatal apácánővér jelent meg, tenyerén vászontekercs. Őszinte pironkodás fog el, amikor e sorokat rovom, de nem titkolhatom előtted, Mesterem, ezt a pillanatot: lélegzetem elakadt, s parányit megszédültem. A szigorú kelme alatt az izmok alig érzékelhető rugalmas tánc (ó, Anatómia), a tágra nyílt Madonna-szemből kipattanó egyetlen szikra. A tömjénfüstön egyszerre átsütött a csikók szőrének eső utáni gőzölő illata. Megkapaszkodtam a díszes faragású íróasztalban. Szerencsémre mindez csak egyetlen pillanatig tartott, így még Bíboros Úr éles szeme sem fedezhette fel rajtam a változást. Az igen fiatal apácánővér mélyen fejet hajtva máris távozott. „Mert vedd csak jobban szemügyre ezt a vásznadat”, hallottam a visszaszívárgó tömjénfüst mögül, „mi célt szolgálnak ezek a bádogtetős hitvány kis templomok, minek ide kivágottnak fenyeserdő, honnan az űzött ménes által felkavart porgomolyag? Nem itáliai tájék ez, hívünk, higgyél nekünk. Hol vannak felmagasló bércseink, a tenger, mely szüntelenül Mózes atyánkra kell emlékeztessen minket. Emberalakod arcáról hogyan hagyhattad le a glóriát, a hit ragyogását, mely világunkat Isten örömére fenntartja és előre viszi? A rólunk festendő portré elkészítése közben — amelyhez máris leszünk kegyesek engedélyünket adni — kérünk, ne feledkezzél meg mindezen intelmünkről.” Az audiencia itt véget ért, Bíboros Úr elbocsátott. Mindez egy hónappal ezelőtt történt, Mesterem, azóta ülök a kertben, nézek magam elé. Ma kaptam kézhez Bíboros Úr harmadik sürgető üzenetét: ne késlekedjem tovább, kezd-

** Egy szó itt is erősen elmosódott. Az eleje indes- vagy imper-, a középső rész olvashatatlan, az utolsó két szótag viszont tisztán kivehető: -bile. Két kifejezés jöhet itt számításba: az indesiderabile (= nemkívánatos) és az imperdonabile (= megbocsáthatatlan). Némi töprengés után ez utóbbi kifejezés mellett döntöttem. (A fordító)

jek hozzá a róla festendő portréhoz, s azon legkésőbb Nagypéntekig tegyem meg az utolsó ecsetvonást. Két hét még Nagypéntekig, s biztosan érzem, nem tudok eleget tenni Bíboros Úr kegyes parancsának.

Mesterem, majd egy hónapig pihent a tollam, a levélpapír, magam is ennyi ideig gyengélkedtem. Eleshettem a kerti sétányon, megüthettem magam, elég sok idő kellett, hogy az esés következtében keletkezett sérüléseim behegedjenek, kezem erőre kapjon. A Nagypéntek rég elmúlt, Bíboros Úr kegyes parancsának őszinte sajnálatomra nem tudtam eleget tenni. A kertet, a jelekből ítélve, mindennek dacára kegyeskedtek meghagyni nekem. Festékem nincs már, ecsetjeim kuszáltnan szikkadnak a napsütésben.

Újabb hónap múltott, Mesterem, folytatom leveletem. Egyre gyakrabban kiújuló gyengélkedésem ismét szerencsésen túl vagyok. Közben időt szakítottam rá, hogy elejétől a végéig újraolvassam szerény, és most látom csak, igen furcsa tudósításomat. Jót derültem rajta, remélem derülsz. Jót derültem rajta, remélem, derülsz majd te is, kiváltképpen azon a szakaszon, ahol valami vadmuharos rétről írtam, fehér falú tanyáról. Szikár derekú akácok. Fényesre csutakolt csikók viháncolnak. Fényesre csutakolt csikók viháncolnak. (Fáj a fejem, mintha vaspánt szorítaná.)*** Köröttem mostanra megsűrűsödtek a díszbokrok, koszorúra duzzadt a fák lombja, nem látok ki többé a kertből. Custodito e recinto.**** Enélkül is tudom, Mesterem, hogy a kertben túl sohasem álltak szikár derekú akácok. Fényesre csutakolt csikók. Talán álmodtam őket, hallottam felőlük valakitől. Talán álmodtam őket, hallottam felőlük valakitől.

Festéket, ecsetet kértem újra, nekikezdek a munkának. Rengeg teendőm van, perelek is magammal eleget, amiért ennyit mulasztottam. Szerény tehetségemhez mérten hibátlanul szándékszom elkészíteni Öminenciája nagyméretű portréját.

Mesterem, jó hírem van a számodra: újra festek. Hozsánna néked, Szépség!, megleltelek. Angyalokat festek, nézd, jószagú, aranytrombitás angyalokat. Megfényesedő orcájú ministránsgyere-

*** A csillag és a zárójel oka: a kifakult tinta. Ennek ellenére a mondatot sikerült „megfejtennem”, egyedül a vaspánt kifejezés hitelességéért nem tudok felelősséget vállalni. (A fordító)

**** Orzött és bekerített. E három szót a sorok közé ékelték, más kézírással, más színű tintával. Minden bizonnyal évtizedekkel a soha el nem küldött levél megszületése után. (A fordító)

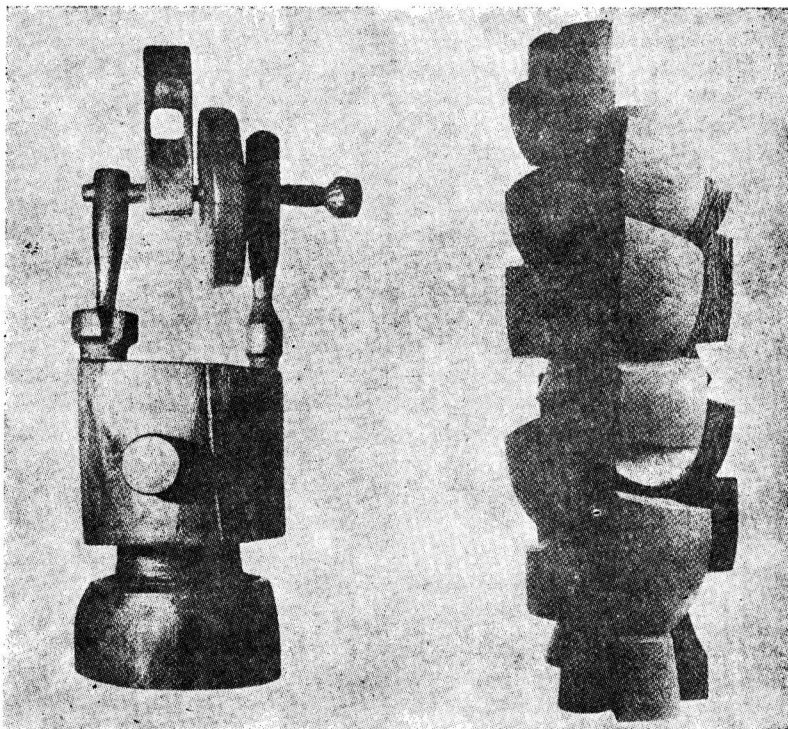
keket, ahogy keményített hóingben Úrfelmutatás előtt a rézcse-
gettyűért nyúlnak.

Arra már nem figyelek, hogy a sűrű misebor hóingük elejére
loccsan. S arra sem, Mesterem, ahogyan hártvás kezük félúton
megáll a csegettyűvel.

.....

.....

.....

Venija Vučinić-Turinski: *Kalabak*, fa, 1969 — Šime Vulas: *Tordalj*, fa, 1975